

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1754

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Yayın | Imprint: Fecr

Yayın No | Publication Number: 1043

Kitap Adı : Anıların Tarihle Raksı

Alt Başlık : Türkistan'da Üç Yıl

Book Title : The Confluence of History and Memory

Subtitle : Three Years in Turkestan

ISBN : 978-625-5576-98-9

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786255576989

Yazar | Author: Şefaettin Severcan | orcid.org/0000-0001-5433-344X

Kurum | Institution: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

ROR ID: ror.org/019jds967

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book - Monograph

Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 286 (xiv + 272)

Yayın Tarihi | Publication Date: Kasım | November 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: BGT - Anı: genel | Autobiography: general

BISAC: BIO000000 - Biyografi & Otobiyografi / Genel | Biography & Autobiography / General

THEMA: DNB - Anılar, kişisel hikâyeler, biyografi: genel | Memoirs, personal histories, biography: general

LC Classification: DS922.4 - Orta Asya – Tarih – Bireysel anlatılar | Central Asia – History – Personal narratives

DEWEY: 958.043 - Orta Asya - Modern dönem (1991 sonrası) | Central Asia – Modern period (post-1991)

WoS Category: Bölge Çalışmaları | Area Studies

WoS Citation Topics Meso: İslam Araştırmaları | Islamic Studies

WoS Citation Topics Micro: İslam ve toplum | Islam and society

Scopus Subject Areas: 1202 - Tarih | History

SciVal: 1202 - Tarih | History

Atf Bilgisi | Cite as: Severcan, Şefaettin. *Anıların Tarihle Raksı: Türkistan'da Üç Yıl*. Ankara:

FCR Yayın Ltd.-Fecr, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

ANILARIN TARİHLE RAKSI – Türkistan'da Üç Yıl –

Prof. Dr. Şefaettin SEVERCAN

Ankara 2025

Yazar Hakkında

Şefaettin SEVERCAN

Ekim 1956'da Kayseri'de doğdu. Kayseri İmam Hatip Lisesi ve Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. 1992'de İslam Tarihi ve Medeniyeti alanında Doktor; 1996'da Doçent; 2001'de Profesör oldu. Ekim 1997'de dekan yardımcılığıyla başlayan idari hayatı, 2009 Ekim ayına kadar devam etti. 2002-2004 yılları arasında Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinde Tarih-Felsefe Fakültesi dekanlığı yaptı. 2004-2005'de aynı üniversitede Türkiye tarafını temsilen rektörlük görevine atandı. 2006 - 2009 yılları arasında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dekanlığı ve Erciyes Üniversitesi Soruşturma Üst Kurulu Başkanlığı görevlerinde bulundu.

1993'de burslu olarak İngiltere'de Leeds Metropolitan ve Birmingham Üniversitesi, School of Oriental and African Studies, British Library ve Oriental and India Office Collections Requisitions kütüphanelerinde alanıyla ilgili çalışmalar yaptı. Din müşavirleri ve üniversitelerin davetleriyle Paris, Köln, Stuttgart, Amsterdam ve Zagreb başta olmak üzere pek çok Avrupa şehrinde; Astana, Almatı, Çimkent, Türkistan, Bişkek, Oş ve Taşkent gibi gönül coğrafyamızın şehirlerinde lisansüstü ders ve konferanslar verdi.

Yirmi kitap, yirminin üzerinde kitap bölümü, pek çok ilmî makale, bir o kadar da uluslararası ve ulusal tebliği yayımlanmıştır. Kitaplarından 5 tanesi Kazak Türkçesine çevrilmiş, makalelerinden bazıları da İngilizce ve Kazakça yayımlanmıştır. Şefaettin Severcan, *Hz. Muhammed İslâm Daveti Mekke*, *Hz. Muhammed Davetten Devlete Medine* ve *Hz. Muhammed Devletten Medeniyete* adlı üç eseri ile Türkiye Yazarlar Birliği tarafından 2019 yılı inceleme ödülüne layık görülerek yılın yazarı seçilmiştir.

Evlü ve iki çocuk babası olan Şefaettin Severcan, hâlen Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim üyeliğine devam etmektedir.

About the Author

Şefaettin SEVERCAN

Şefaettin Severcan was born in October 1956 in Kayseri. He graduated from Kayseri Imam Hatip High School and Erciyes University Faculty of Theology. In 1992, he got a doctorate in Islamic History and Civilization, becoming an associate professor in 1996, and a Professor in 2001. His administrative career began as a vice dean in October 1997, and continued until October 2009. Between 2002-2004, he served as the Dean for the Faculty of History and Philosophy at Hoca Ahmet Yesevi International Turkish-Kazakh University. From 2004-2005, he was appointed as the rector representing the Turkish side at the same university. Between 2006-2009, he held positions as the Dean of Erciyes University Faculty of Theology and Chairman of the Investigation Upper Board at Erciyes University.

In 1993, he focused his studies related to his field, with a scholarship, at Leeds Metropolitan and Birmingham University, School of Oriental and African Studies, British Library, and Oriental and India Office Collections Requisitions libraries. He delivered postgraduate courses and lectures in many European cities such as Paris, Cologne, Stuttgart, Amsterdam, and Zagreb, as well as in cities within our cultural geography like Astana, Almaty, Shymkent, Turkistan, Bishkek, Osh, and Tashkent upon invitations from religious attachés and universities.

He has published twenty books, contributed to over twenty book chapters, numerous scholarly articles, and an equal number of international and national papers. Five of his books have been translated into Kazakh Turkish, with some of his articles being published in English and Kazakh.

k chapters, numerous scholarly articles, and an equal number of international and national papers. Five of his books have been translated into Kazakh Turkish, with some of his articles being published in English and Kazakh.

He was awarded the 2019 review prize by the Turkish Writers Union for his three works titled “*Hz. Muhammed İslâm Daveti Mekke,*” “*Hz. Muhammed Davetten Devlete Medine,*” and “*Hz. Muhammed Devletten Medeniyete,*” and was chosen as the author of the year.

Married with two children, Şefaettin Severcan continues to serve as a faculty member at Nevşehir Hacı Bektaş University Faculty of Theology.

Kitap Hakkında

Anıların Tarihle Rakısı -Türkistan'da Üç Yıl-

Şefaettin Severcan bu esrinde 2002–2005 arasında Türkistan'da, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi'ndeki yöneticilik yıllarına uzanan kişisel ve düşünsel bir yolculuğu anlatır. İnançla ayakta kalan bir aile ortamında şekillenen karakterini; dedesinin Yemen anlatılarıyla taşınan tarih bilincini ve babannesinin fedakârlıklarını kitabın duygusal zemini yapar. İmam-Hatip'ten başlayıp yüksek din eğitimine ve Erciyes'teki akademik kariyere uzanan çizgi, Türkistan'a gidişin rastlantı değil, uzun bir zihinsel hazırlığın sonucu olduğunu gösterir.

Asıl geniş bölüm, yazarın Türkistan'da dekanlık ve Türkiye tarafı rektörlüğü görevleri sırasında tanık olduğu insanlar, kurumlar ve gündelik hayat üzerinden Sovyet sonrası Orta Asya'nın panoramasını çizer. Nevruzlar, düğünler, kökparlar ve coşkulu bayram/cuma cemaatleriyle canlanan dinî hayat; buna karşı içki ve rüşvet gibi Sovyet mirası alışkanlıklar bir arada verilir. Ateizm için kullanılmış salonlarda Kur'an tilavetinin insanlarda uyandırdığı gözyaşı, dönüşümün sembolik anlarıdır. Yazar, idari ayrıntularla kültürel kodları birlikte aktararak "taşra değil, medeniyet havzası" olarak gördüğü Türkistan'ın bugünkü ruhunu resmeder.

Son bölümlerde Kutadgu Bilig merkezli medeniyet tartışmalarıyla anlatı düşünsel derinlik kazanır; Batı-merkezci medeniyet anlayışına eleştiri getirilir ve Türk-İslam klasiklerinin kurucu değerleri hatırlatılır. Kitap, gezi, hatırat ve medeniyet denemesini birleştirerek hem Anadolu'daki dindar-mütevazı hayatın, hem Türkiye'de din eğitiminin, hem de Orta Asya'nın İslami yeniden doğuşunun içerden ve sahici bir özetini sunar.

Anahtar Kelimeler: Türkistan; Medeniyet; Ateizm; Orta Asya; Anadolu İrfanı

Aout the Book

The Confluence of History and Memory -Three Years in Turkestan-

In this work, Şefaettin Severcan recounts a personal and intellectual journey spanning the years 2002–2005 in Turkistan, during his tenure as an administrator at the Khoja Ahmed Yasawi International Kazakh-Turkish University. The narrative’s emotional foundation lies in a character shaped within a devout family environment sustained by faith, a historical consciousness transmitted through his grandfather’s stories of Yemen, and the self-sacrifice of his grandmother. The trajectory from an Imam-Hatip secondary education to advanced theological studies and an academic career at Erciyes University demonstrates that his eventual appointment in Turkistan was not a coincidence, but rather the culmination of a long process of intellectual and spiritual preparation.

The main section of the book offers a panoramic depiction of post-Soviet Central Asia through the people, institutions, and everyday life Severcan encountered during his service as dean and Turkish-side rector. Religious and cultural revival is portrayed vividly in scenes of Nowruz celebrations, weddings, *kokpar* tournaments, and the exuberant Friday and holiday congregations, juxtaposed with remnants of the Soviet legacy such as alcohol consumption and corruption. The moments when Qur’anic recitation fills halls once used for atheist propaganda symbolize the region’s profound spiritual transformation. Through a careful intertwining of administrative details and cultural observations, the author portrays Turkistan not as a provincial outpost but as a “civilizational basin.”

In the concluding chapters, the narrative attains intellectual depth through reflections on civilization centered around *Kutadgu Bilig*. Severcan critiques Eurocentric conceptions of civilization and reasserts the foundational values of the Turkic-Islamic classics. Blending elements of travel writing, memoir, and civilizational essay, the book presents an authentic, insider’s synthesis of three interrelated domains: the pious and modest life of Anatolia, the trajectory of religious education in Turkey, and the Islamic revival of Central Asia.

Keywords: Turkistan; Civilization; Atheizm, Central Asia; Anatolian Wisdom.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	xi
ANILARLA DİLE GELEN ÖZGEÇMİŞ	1
BAŞÖRTÜSÜ KÂBUSUNUN İKİ DALGASI	36
TÜRKİSTAN'DA ÜÇ YIL	51
TÜRKİSTAN YOLCULUĞUM	53
TÜRKİSTAN	58
İKİ MUHTEŞEM AİLE	64
ŞAKİR BEY'İN ÖN SÖZÜ	70
TÜRKİSTAN'DA İKİ CENAZE MERASİMİ	74
BUZDAN HEYKELLER ŞEHRİ	79
ASANBAY ATA CAMİİ'NİN AÇILIŞI	84
TARİH VE BİLİMİN RAKSI: ÖZBEKİSTAN	90
İLAHÎ SANATIN BEŞERÎ SANATA GÜLÜMSEYİŞİ: SEMERKANT	91
MEDRESE MİMARİSİNİN KEMAL TACI: BUHARA	100
TARİHİN SAKLI KENTİ: HÎVE	103
RUS ŞEHİRCİLİĞİNİN GÜZEL BAŞKENTİ: TAŞKENT	107
MEKTUPLARIM	110
İKİ DUA	128
YAŞADIKLARIM VE GÖRDÜKLERİM	130
İKİ KİTABIN DOĞUM ÖYKÜSÜ	130
KAZAK TÜRKLERİ TARİHİ	133
DİNÎ HAYATTAN ÖRNEKLER VE BİR KAZAK MOLLASI	137
EĞİTİM	145
BÖLGEDE MİSYONERLİK FAALİYETLERİ	148
TÜRKİYE MİLLÎ EĞİTİM BAKANI'NIN ZİYARETİ	151
BEŞ KANDİL	153
ORTA ASYA'NIN KADİM MEDENİYET KANDİLİ	
KUTADGU BİLİĞ	155
MEDENİYETLER ÇATIŞMASI / İTTİFAKI VE İSLAM	181

İSLAM MEDENİYETİNDE HAYATI PAYLAŞMA TECRÜBESİ	193
1. Hz. Muhammed'in (s.) Hayatı Paylaşımı	195
2. İnanç Kardeşliği: Ensar ve Muhacirlerin Hayatı Paylaşımı	196
3. İnsanlık Kardeşliği: Siyasi Birlik ve Yahudilerle Hayatı Paylaşma	198
4. İnsanlık Kardeşliği: İnanç Hürriyeti ve Hıristiyanlarla Hayatı Paylaşma	199
5. Hulefa-i Raşidin-Emevi-Abbasi Dönemlerinde Hayatı Paylaşma Örnekleri	201
6. Osmanlı Devleti'nde Hayatı Paylaşma	204
HZ. MUHAMMED'İN (S.) İNSANİ İLİŞKİLERİ	214
RİVAYETLERİN BİLİMSELLİĞİ	231
SONUÇ	253
KAYNAKÇA	255
EKLER	259
DİZİN	269

ÖN SÖZ

Hiç şüphesiz, tarihin elinden alınanlar tarihi yazanların çıkarlarına ve yalanlarına hizmete adanır. Ve yine hiç şüphesiz tarih, tanıklıklarla yazılır. Tanığın veya tarihçinin asli görevi, hiçbir zaman olayın veya vesikanın yerine geçmek ya da kendisini onların üzerine çıkarmak değil, elbette yaşadığı, gördüğü ve duyduğunu olduğu gibi nakletmektir. Ancak tanığın ve tarihçinin kendilerini asla dışarıda tutamayacakları bir gerçek ise “insan” olduklarıdır. Ve insanın dışında, renksiz veya duygusuz tarih yoktur. Olguların, olayların kendilerinden bahsettiği hiçbir zaman görülmemiştir. İnsan ise inançlarının, kültürünün kısaca yaşadığı toplumun değerlerinin bir ürünüdür ve bunları bir şekilde gösterir. Çünkü kültürler nadiren ölür, asıl olan evlenmeleridir. Birer insan olan tanık ve tarihçi de yaşadığı, gördüğü ve duyduğunu ancak anladığı şekilde naklettiği gerçeğinden tam olarak ayrı düşünülemez. Bendeniz de bu çalışmamla hem tanığı hem tarihçisi hem de insanı olarak Türkistan’da geçirdiğim üç yıl içinde yaşadıklarımı, gördüklerimi ve dinlediklerimi tarihin eline teslim ediyorum.

Sıcak bir yaz mevsimini arkasında bırakan 2002 Eylül’ünün insanın yüzüne tatlı tatlı dokunduğu günlerdi. Ata yurdumuzun güçlü ve istikrarlı ülkesi Kazakistan’ın Türkistan şehrinde kurulmuş Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak Türk Üniversitesi’nde dekanlık ve öğretim üyeliği görevine davet alınca çok memnun oldum. Kültürel genetiğimizin kodlarını saklayan bu ata yurt coğrafyasını görmek, oradaki kardeşlerimizi tanımak ve onlarla üniversite eğitimi çerçevesinde idari ve akademik bilgi alışverişinde bulunacak olmak beni heyecanlandırdı. Onlardan edineceğim ve onlara sunacağım yeni bilgi ve güzellikleri düşündükçe heyecanım katlanıyordu. Atalarımızın kurdukları Sakalar, Hunlar, Gök Türkler, Uygurlar, Karahanlılar, Gazneliler, Selçuklular ve Timur-lar gibi büyük dünya devletlerinin ayak izlerini, insana ve zama-

na direnebilmiş medeniyetlerini yakinen görmek, onlara dokunmak, onlarla konuşmak benim için heyecan üstü bir arzuya dönüştü.

Karahanlılar, Gazneliler, Selçuklular ve Timurular gibi büyük dünya devletlerinin ayak izlerini, insana ve zamana direnebilmiş medeniyetlerini yakinen görmek, onlara dokunmak, onlarla konuşmak benim için heyecan üstü bir arzuya dönüştü.

Nihayet davetten yaklaşık bir ay sonra 04.10.2002 tarihinde Kazakistan'ın manevi başkenti Türkistan'da Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak Türk Üniversitesi Tarih Felsefe Fakültesi Dekanlığı görevine başladım. İki yıl bu görevi yürüttükten sonra 01.10.2004'te rektör vekili (Türkiye tarafı rektörü) görevine atandım. Üniversitede geçirdiğim bu üç yılda hem ilimlik/bilimlik hem de idari olarak tecrübelerimi onlarla paylaşmaya çalıştım. Kazak kardeşlerimizden, yurduma getireceğim çok şeyler öğrendim. Bu üç yıl içinde çok değerli güzellikler yaşadım ata yurttta. Atalarımızın kurdukları büyük devletlerin ve büyük medeniyetlerin izlerini sürdüm Astana'dan Issık Göle, Almatı, Taraz, Çimkent'ten Taşkent'e, Bişkek'ten Oş'a, Semerkant, Buhar'a'dan Kızılkum'a, Hıve'ye, Harezmi'e, Sırderya'dan Amuderya'ya değin. Üniversitelerde konferanslar verdim, tebliğler sundum, camilerde halkla konuştum kandil gecelerinde, sohbetler yaptım. Televizyon kanallarında canlı yayınlarda halkla buluştum. Çok duygu dolu anlar yaşadım bu ellerde.

Sözlerinin arkasında hesapları olmayan, ne düşünüyorsa öyle konuşan dürüst ve samimi insanlarla dostluklar kurdum. Evlerine konuk olduğunuzda, kendileri daha sonra aç kalacaklar bile olsa, varını-yoğunu size cömertçe ikram eden, sofrasıyla birlikte yüreğini de açan dostlarım oldu. Konukseverlik ve fedakârlığın mücessemleştığı nice insanlarla tanıştım. Bu benzersiz iyilik ve güzelliklerle birlikte içki tüketimi ve rüşvet gibi kötü alışkanlıklarla da karşılaştım. "Bismillah" diyerek kaldırılan kadehleri şaşkınlıkla izledim. Bu kötü alışkanlıkların üç yıllık bir zaman dili-

minde giderek azaldıklarına da tanık oldum. Nevruz günlerinde coşkuyu, kökparlarda/millî at yarışlarında heyecanı, düğünlerde, toylarda dostluğu yaşadım. Zemheri soğuklarda bayram namazlarında camilerden yollara, yollardan bahçelere taşan yediden yetmişe on binlerin saf tuttuğuna şahit oldum. Bu mahşerî kalabalıklarla bazen hıçkırıklara boğularak bazen gözyaşlarının boğazlarında düğümlendiği nice içten dualara âmin dedim. Hatimle kıldırın genç imamların arkasında teravih namazları kıldım. Gençlerle dolu cuma namazlarından sonra tesbihatla taçlanan camilere şahit oldum.

Bir zamanlar ateizme, Marksizm'e övgüler yağdırılan, methiyeler dizilen büyük salonlarda Kur'an-ı Kerim okuyunca etkilenen yüzlerce insanın bakışlarında geçmişleriyle hesaplaşma hisleri gördüm. Elleri ne geçirdilerse onlarla hemen başlarını örten Rus hanımlarının, Kur'an okumamın sonunda yanıma gelip "bunu nereden öğrendiniz?" ile başlayan pek çok sorularına muhatap oldum. Sofralarında, "sizler ne kadar şanslısınız hep dininizle birlikte yaşadınız" diye gözyaşlarını yemeklerine katan profesörlerden, komünizm yıllarında çektikleri acıları dinledim. Türkistan günlerim, bazen hüzün, bazen sevinç, bazen acı bazen de mutluluklarıyla beni duygulandırmaktaydı. Böyle duygulu zamanlarımı mektuplarımla eşim ve çocuklarımla paylaştım.

İşte, acısıyla-tatlısıyla bütün bunları, güzel-kötü yaşadıklarımı, tanıklıklarımı ve dinlediklerimi siz okuyucularıyla paylaşarak yalanın eline bırakmadan tarihin güçlü kollarına emanet etmek istedim. Bu emanetimin kitap olarak yayımlanmasında son okumasını titizlikle yapan kıymetli kardeşim Rufe Tiryaki'ye ve kitabımızın yayımlanmasını sağlayan FCR Yayın editörü kıymetli dostum Hüseyin Nazlıyıldın'a şükranlarımı arz ediyorum.

Şefaettin Severcan / Kayseri 2025